

gekomen dat een groot aantal daarvan gefingeerd was. Er werd derhalve besloten, vermiste bonkaarten niet meer te vervangen, 'bijzondere gevallen daargelaten'¹ – dat laatste betekende dat de plaatselijke politie en distributiedienst er volstrekt van overtuigd moesten zijn dat geen boos opzet in het spel was. Nadien nam het aantal vermissingen af. Met dat al werd bijvoorbeeld in Den Haag in '43 nog altijd in bijna 11 000 gevallen aangifte gedaan; in een kwart van die gevallen waren de mensen zelfs hun stamkaart en/of inlegvel kwijtgeraakt.

Als regel werden de bonnen door de vrouw des huizes beheerd; zij was het immers die er de dagelijkse inkoop mee moest doen. In menig z.g. a-sociaal gezin kwam van dat beheer niet veel terecht. Was men daar bonkaarten kwijt, dan moest men ze 'zwart' kopen bij handelaren die het geld voorschoten maar een exorbitant hoge rente vroegen. De gemeente Amsterdam begon daar in '42 een stokje voor te steken: zij richtte een apart bureautje op waar men zijn distributiebescheiden in beheer kon geven; eind '43 vonden er twee ambtenaren een volledige dagtaak in het beheer van de bonnen van bijna negenhonderd personen. Wij nemen aan dat deze vorm van hulp ook elders in den lande geboden is.

Gelijk reeds gezegd: het land was in distributiekringen ingedeeld. Op het platteland behoorden als regel verscheidene gemeenten tot één kring. In de geografische groepering deden zich nogal eens wijzigingen voor, als regel terwille van de efficiency, later ook als gevolg van de evacuaties. Eind '42 waren er 382 distributiediensten die er tezamen 685 agentschappen op na hielden. In een gemeente die geen eigen distributiedienst bezat, was in elk geval een agentschap van een distributiedienst van een aangrenzende gemeente gevestigd. Uiteraard hadden die distributiediensten in de grootste gemeenten een aanzienlijke omvang. Daar was nieuw personeel voor aangenomen hetwelk, als er extra veel werkzaamheden waren (bij de uitreiking van nieuwe bonkaarten bijvoorbeeld), telkens tijdelijk uitgebreid werd. De Amsterdamse distributiedienst had bijvoorbeeld eind '43 een vaste staf van meer dan elfhonderd krachten, bijna allen arbeidscontractanten, aan wie in tijden van grote drukte ruim vierhonderd arbeidscontractanten toegevoegd werden; de Rotterdamse dienst had in die tijd ruim twaalfhonderd man personeel, tijdelijke krachten meegerekend. In het gehele land waren eind '43 ca. twaalfduizend personen in vaste dienst (wij bedoelen dit niet in juridische zin) bij de gemeentelijke distributie-organen ingeschakeld.

¹ HNS, Research-bureau: 'Rapport over de toestand van het Nederlandse bedrijfsleven over de maand oktober 1941' (nov. 1941), p. 58 (CNO, 351 b).